

Студент 1-го курсу Навчально-наукового інституту № 3 Національної академії внутрішніх справ

Радченко Аліна Сергіївна

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ МЕХАНІЗМ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА СВОБОД ГРОМАДЯН УКРАЇНИ

На сьогоднішній день в нашій країні досить актуальною для розгляду залишається тема присвячена захисту прав та свобод громадян України. Оскільки, права і свободи людини виступають як одні з найбільш важливих соціальних цінностей. Після двадцяти років незалежності України принципи прав людини, закладені в законодавстві, міжнародних зобов'язаннях та Конституції України, поки що так і залишаються недовершеними. Але не можна сказати, що держава не надає можливості за для забезпечення прав та свобод своїх громадян, для цього створені спеціальні процедури, тобто механізми які надають можливості здійснити певні вчинки, щодо захисту своїх власних прав та свобод (ст. 55 Конституції України, яка надає право громадянам звертатися до міжнародних механізмів захисту прав людини). Як можна побачити одним із прикладів виступає існуючий європейський механізм захисту прав і свобод людини. Оскільки, європейська система є однією з найефективніших та найрозгалуженіших по своїй суті вже тривалий проміжок часу.

Європейська система захисту прав і свобод діє в рамках Ради Європи, членом якої Україна є від 1995 року. Європейський правозахисний механізм заснований на низці договорів, основним серед них є Європейська конвенція захисту прав людини і основоположних свобод. Європейська Конвенція з прав людини прийнята відповідно до Загальної декларації прав людини з метою додержання їх країнами-підписантами (учасниками Ради Європи) та забезпечення на своїй території прав та основоположних свобод людини. Конвенція була відкрита для підписання 4 листопада 1950 року, набула чинності 3 вересня 1953. Вона запровадила судовий механізм захисту визнаних міжнародним правом загальних стандартів політичних, економічних, соціальних і культурних прав та свобод людини в країнах-членах Ради Європи [1,с.189]. Історію контрольного механізму Конвенції можна умовно поділити на чотири періоди:

Перший період (з 3-го вересня 1953 р. - до середини 1970-х років). Цей період, який розпочався від дати набрання чинності Конвенцією, ознаменувався створенням і становленням конвенційних контрольних органів. Згідно з положеннями чинної на той момент редакції Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод для забезпечення виконання зобов'язань, узятих на себе державами-учасниками, створювалися Європейська комісія з прав людини та Європейський суд з прав людини (ст. 19 Конвенції у редакції 1950 року). Комісія складалася з такої кількості членів, яка дорівнювала кількості держав-учасниць Конвенції, причому від однієї держави призначалася лише одна особа.

Другий період (з середини 1970-х років - до початку 1990-х років). За цей період Європейський суд з прав людини істотно підвищив ефективність своєї роботи: він виніс понад 200 рішень, постановивши й перше рішення в міждержавній справі. Проте вже на початку цього етапу стало зрозуміло, що основну частину часу Європейський суд з прав людини приділятиме розглядові індивідуальних скарг, що спричинило трансформацію процедурних правил. Загалом, уже у 80-х роках Європейський суд з прав людини став сприйматися західним суспільством як авторитетна й ефективна міжнародна судова установа.

Третій період (з початку 1990-х років - до 31 жовтня 1998 року). У 1990-х роках було остаточно вирішено питання про надання самостійного процесуального статусу самим заявникам, а не тільки їхнім представникам. Зокрема, відповідно до положень Протоколу № 9 до Конвенції, який набрав чинності 1 жовтня 1994 року, заявникам було надано право передавати справу до Суду (відповідно, були змінені положення колишньої статті 48 Конвенції) та особисто брати участь у судових засіданнях.

Четвертий період (з 1 листопада 1998 року до теперішнього часу). Реформа контрольного механізму та діяльність нового Суду. 1 листопада 1998 року, тобто з дати набрання чинності Протоколом № 11 до Конвенції, стало початком якісно нового етапу функціонування конвенційного контрольного механізму [2, с.483].

Конвенція складається з 59 статей та 3 розділів, саме в першому розділі йдеться про права та свободи людей, будь які порушення зазначених прав та свобод повинні каратися відповідно до закону [3, с.115]. Україна ратифікувала Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод 17 липня 1997 року і для нашої держави вона набула чинності 11 вересня того ж року. Тим самим Україна взяла зобов'язання привести своє законодавство до міжнародних стандартів, закріплених в Конвенції [4]. У статті 53 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод закріплюється найважливіший принцип тлумачення її норм: «Ніщо у цій Конвенції не може тлумачитись як таке, що обмежує або порушує будь-які права людини та основні свободи, які можуть гарантуватися законами будь-якої Високої Договірної Сторони або будь-якою іншою угодою, стороною якої вона є». Інакше кажучи, коли в Конвенції закріплені мінімальні права людини, а в законі більші, то держава не повинна, спираючись на Конвенцію обмежувати права, які закріплені національним правом. Так само, Конвенція не може бути виправданням для ухилення від виконання державою зобов'язань, відповідно до інших міжнародних угод з прав людини, учасницею яких вона є. Цей принцип насамперед, є важливим у практиці уповноважених органів, обов'язок яких забезпечувати реалізацію відповідних норм права на національному рівні [5, с.163].

Європейський механізм включає три органи, які несуть відповідальність за забезпечення дотримання зобов'язань, захисту, та вчасних виконань рішень, прийнятих на себе державами-учасницями конвенції :

1. Європейську комісію з прав людини;

2. Європейський суд з прав людини;
3. Комітет міністрів Ради Європи.

Європейський суд з прав людини — одна з інституцій Ради Європи, створена 21 січня 1959 року для контролю за дотриманням прав і свобод людини та громадянина, закріплених в Європейській конвенції з прав людини, ратифікованої 1953 року [6]. Європейський суд сформулював позицію, яка гарантує права, які мають практичний вплив і є ефективними. Зараз принцип ефективного та динамічного тлумачення перетворився на спосіб «експлуатації потенційних можливостей Конвенції». Будь-яке тлумачення прав і свобод, повинне відповідати «загальному духу Конвенції — правового акту, метою якого є забезпечення й розвиток ідеалів і цінностей демократичного суспільства». Інакше кажучи, специфіка Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод надає тлумаченню її норм особливу цільову орієнтацію. Досягнення ефективного захисту прав людини стає найголовнішим критерієм «зважування» дій держави щодо виконання або обмеження цих прав. Дієвість принципу ефективного тлумачення Конвенції ще виявляється у тому, що він найкращим чином пристосовує положення Конвенції до соціальних умов, які постійно змінюються. Цей принцип обумовлює так звану еволюційну інтерпретацію конвенційних норм. Застосування принципу ефективного та динамічного тлумачення впливає на обсяг їхнього тлумачення, та на розширення обов'язків держави перед людиною, що дає підстави говорити про безпосередній «вихід» тлумачення норм за «обсягом» на зазначений принцип. З декількох можливих варіантів тлумачення змісту правової норми для правозастосування обирається та, практична реалізація якої забезпечить вищий рівень захисту прав та основних свобод людини, у тому числі й шляхом застосування належних механізмів їх поновлення [5, с. 215].

Отже, підводячи підсумки, можна сказати, що Україна як повноправний член Ради Європи та учасник Конвенції потребує деякого вдосконалення системи захисту інтересів своїх громадян. Кожен громадянин нашої країни повинен знати, що він має право на захист власних прав та свобод. Адже, саме стан забезпечення реалізації громадянами цих прав вказує на високий рівень дійсно демократичної держави. На даному етапі Україна крокує до Європейського Союзу, саме тому, що вона прагне не просто бути задоволеною нормативним закріпленням положень, щодо захисту прав і свобод на рівні Конституції, але й втілювати їх на практиці в повсякденному житті. Так як, європейський механізм надає відповідні гарантії країнам-членам Ради Європи, щодо дотримання та захисту прав і свобод їх громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Європейська конвенція з прав людини та основоположних свобод 1950 // Юридична енциклопедія : [в 6-ти т.] / ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. — К. : Українська енциклопедія, 1998. 560 с.
2. Європейська конвенція з прав людини: основні положення, практика застосування / за ред. О.Л.Жуковської. — К.: ВПОЛ, 2004р. 960с.

3. О. В. Задорожній, О. В. Буткевич: Європейська конвенція про захист прав людини і основних свобод - Знання України №48 2004р. - с. 115-118

4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_004

5. Тлумачення та застосування Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод Європейським судом з прав людини та судами України навчальний посібник/ М. В. Мазур: Луганськ, 2006. 280с.

6. Європейський суд з прав людини [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.vru.gov.ua/international/13>